

بررسی عوامل موثر بر شکل‌گیری رابطه دوستی پیش از ازدواج بین دختران و پسران از دیدگاه دانشجویان

ژاله رفاهی^۱، محمود گودرزی^۲ و مرتضی میرزایی چهارراهی^{۳*}

چکیده

این پژوهش از نوع زمینه‌یابی (توصیفی) می‌باشد و هدف از آن، بررسی عوامل موثر بر شکل‌گیری رابطه دوستی پیش از ازدواج بین دختران و پسران بوده است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، مشتمل بر ۲۹۶۰ نفر بوده است که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای تعداد ۲۱۹ نفر از آنها به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته‌ای بود که از راه اجرا در دو مرحله مقدماتی و اصلی، با استفاده از روش‌های کلاسیک روان‌سنجی تحلیل عوامل به روش مولفه اصلی (PC)، تهیه و دارای ۳۰ پرسش در ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی می‌باشد. نتایج بدست آمده نشان داد در اندازه‌گیری مکرر دست‌کم بین دو میانگین از سه میانگین عوامل موثر، تفاوت وجود دارد به ترتیب عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی بر شکل‌گیری رابطه دوستی پیش از ازدواج موثر است. در مورد بررسی خصوصیات جمعیت شناختی با استفاده از آزمون t نتایج نشان داد که رابطه معناداری بین عوامل موثر بر شکل‌گیری رابطه دوستی پیش از ازدواج با متغیرهای (جنسیت، وضعیت اشتغال و وضعیت تاهل) وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی: عامل فردی، عامل خانوادگی، عامل اجتماعی، رابطه، دوستی پیش از ازدواج.

۱- عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، گروه مشاوره zrefahi2000@yahoo.com

۲- عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج، گروه مشاوره mg_sau@yahoo.com

۳- کارشناس ارشد مشاوره دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت

*-نویسنده ی مسئول مقاله: mmch24@yahoo.com

پیشگفتار

مدت زمانی است که موضوع رابطه پیش از ازدواج در بین دختران و پسران دست‌کم در برخی از محافل علمی مطرح شده است. خانواده‌ها در این زمینه دچار مشکل شده‌اند و ظاهراً این رفتار در جامعه در حال افزایش است. روابط دختر و پسر در کشور ما پدیده جدیدی است که هم در سطح رفتاری و هم در سطح نگرش رو به گسترش است. نتایج چندین پژوهش در این زمینه بیانگر شکل‌گیری این نوع روابط (در سطوح گوناگون) و گسترش آن است (Jokar, 2004 & Movahed & SHvazy Abbasi, 2006).

روابط پسران و دختران پیش از ازدواج^۱ همواره موضوعی مهم و با این حال، پوشیده از ابهام و همراه با شک و تردید و اضطراب بوده است. از طرفی فشارها و تنش‌های غریزی باعث می‌شود که نوجوانان خود به خود به سمت جنس مخالف گرایش پیدا کنند و از طرف دیگر ملاحظات اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی به عنوان موانعی سر راه آنان عمل کرده‌اند. این حالت‌های متضاد و متناقض در جامعه همواره برای نوجوانان و جوانان و همچنین اولیاء و مسئولان آموزش و پرورش مسئله ساز و بغرنج بوده و وضعیت نا معلوم و سردرگمی را از لحاظ نحوه کنار آمدن با این مشکل ایجاد کرده است (Kosari, 2004).

امروزه با شروع دوران بلوغ، نوجوانان دوران پر تلاطمی را پشت سر می‌گذارند که این دوران برای آنان و خانواده‌هایشان از اهمیتی ویژه برخوردار است. هر تصمیم حساب شده در رابطه با جنس مخالف آنان را به سرچشمه خیر و نیک خواهی هدایت خواهد کرد و هر تصمیم نا به جا و نا معقول، سرانجامی جز بدفرجامی و شکست به دنبال نخواهد داشت، به همین دلیل است که این دوران را دوران طلایی عمر هر انسانی تشبیه می‌کنند که در آن آینده نوجوانان با توجه به تصمیم‌هایی که اتخاذ خواهد کرد رقم می‌خورد (Huoraei, 2009).

در این فرض که روابط دختر و پسر شیوع یابد، اجرای حدود شرعی و محدودیت‌های قانونی با واکنش منفی مواجه خواهد شد و جریان را به منظور تسامح در اجرای قوانین و قانون گذاران را برای اصلاح قانون تحت فشار قرار می‌دهد. تعدیل قانون سقط جنین در سالیان اخیر و متوقف شدن اجرای برخی از مجازات‌ها از جمله مجازات اعدام در نوجوانان کمتر از ۱۸ سال، گرچه با دلایل عنوان شده دیگری انجام شده است، اما می‌تواند تا حدودی نیز ناشی از فشار تقاضا از ناحیه مورد بحث باشد (SHarafi, 2010).

^۱ -premarital Relationship

در دوستی‌های دختر و پسر در جامعه ما، بی‌ارادگی دختر به نحو چشم‌گیری نقش اساسی را بازی می‌کند. دختران با وجود اینکه می‌دانند برقراری چنین روابطی آسیب‌هایی را به دنبال دارد، اما در شرایطی قرار می‌گیرند که خود را ناتوان از دادن جواب منفی می‌یابند (Ahmadi, 1992).

در چند دهه اخیر، روابط میان دختران و پسران جوان و نوجوان، همواره به صورت یک مسئله و معضل اجتماعی مطرح بوده است. اولیای خانه و مدرسه، پیوسته به شکل حادی با این مسئله روبرو بوده‌اند که چگونه می‌توان دختر و پسر را تا رسیدن به زمان مناسب برای ازدواج، از هم دور نگه داشت؟ برای آنان و به خصوص اولیای دختران، این پرسش همواره مطرح بوده است که چه کنند تا نوجوانان و جوانان خانواده به شکل نامشروع و نامتعارف با افراد غیر هم‌جنس، رابطه برقرار نسازند. دوستی و عشق آنان را چگونه چاره‌ساز باشند؟ چگونه و با چه زبانی آنان را به راه راست هدایت کنند؟ چگونه فرزندان‌شان را کنترل کنند تا از طریق نامه، تلفن و یا از طریق دیگر، با افراد غیر هم‌جنس، رابطه برقرار نسازند (Ahmadi, 1994).

در مورد انگیزه دختران و پسران از ایجاد روابط می‌توان گفت که دختر و پسر صرف نظر از شکل و اختلافات بدنی، از لحاظ قوای شعور و عقلانی با هم فرقی نمی‌کنند. اما دختران از حیث قوای عاطفی و خلقی، بسیار حساس‌تر و دارای جنبه هیجان‌پذیری بیش‌تری هستند. به همین دلیل خیلی زود دل‌باخته می‌شوند و اگر آمادگی کافی در برخورد و معاشرت با افراد هرزه و لاپالی را نداشته باشند، به سادگی فریب زبان بازی آنها را خورده و گمراه می‌شوند. اغلب دخترانی که فریب خورده و سقوط می‌کنند به خاطر میل جنسی تسلیم جنس مخالف نمی‌شوند بلکه در اثر زود باوری و حس محبت، دوستی و فداکاری است که به جنس مخالف تمایل و کشش می‌یابند. در حقیقت می‌خواهند احساس خود را تسکین دهند. بویژه دخترانی که در محیطی پرورش یافته‌اند که محبت و توجه کافی به آنها مبذول نشده است، اما پسران وقتی به دختری ابراز علاقه و عشق می‌کنند در وهله اول به خاطر ارضای غریزه جنسی و تسکین احساس شهوانیشان است (Javadani, 2007).

هویت جنسی بخشی از هویت فردی است. هویت جنسی را می‌توان به برداشت شخص از جنسیت خود در نسبت با نقش‌ها و انتظارات مبتنی بر جنسیت تعریف کرد. فقدان چنین برداشتی و یا اغتشاش در آن هویت جنسی را دچار اختلال خواهد کرد. نظام آموزش و تربیت ما در سال‌های اخیر به پیروی از الگوی غربی، از تربیت دختران و پسران برای پذیرش نقش‌های متفاوت غافل است. بخشی از این غفلت، معلول غفلت از اهمیت و تأثیر نقش هویت جنسی افراد در بسیاری از ساخت‌های زندگی است و بخش دیگر از آن در تبلیغات اندیشه‌های فمینیستی که جنسیت را امری اجتماعی می‌دانند، ریشه دارد (National Youth Organization, 2010).

در این پژوهش ارتباط یا رابطه با جنس مخالف ارتباطی نامیده شده است که غیر از ازدواج، عقد و نامزدی رسمی و نیز ارتباطی خارج از حد همکلاسی، همکاری و یا آشنایی معمولی در فامیل است بلکه این رابطه، رابطه است عاطفی و صمیمانه که اغلب دور از چشم خانواده صورت می‌پذیرد. این رابطه را چه در زمان مجرد بودن و چه پس از ازدواج می‌توان در نظر گرفت. هم‌چنین، رابطه با جنس مخالف از ارتباط غیر حضوری تا ارتباط جنسی را شامل می‌شود (Tehrani & 2006, Tehrani).

در ارتباط با رابطه سالم و نا سالم می‌توان گفت؛ رابطه‌ی نزدیک و صمیمانه رابطه‌ی ای است که از نظر روانشناسی، نیازهای روانی انسان را ارضاء می‌کند. روابط ناسالم اغلب برای انسان تولید نیازهای روانی زائد و بیمار گونه می‌نماید. روابط سالم، روابطی هستند که هر انسانی با تمام وجود، آن را طلب می‌کند. در حالیکه تداوم روابط ناسالم، آنقدر اضطراب و نگرانی را افزایش می‌دهد که سرانجام، به اختلال روانی منجر می‌گردد. تفاوت این دو نوع رفتار را با توجه به ظواهر آن به وضوح، می‌توان مشاهده کرد. رابطه‌ی مطلوب با دیگری در مقام جزئیات آن، از حالت نگاه گرفته تا سایر اعمال همگی مطلوب و دلپسند است. فرد را به خود جلب می‌کند و به او عزت، حرمت و امنیت می‌بخشد. روابط ناسالم به عکس، فرد را زده، دل مرده، بی حرمت، خالی، منزوی و بیمار می‌کند. روابط ناسالم هم، به وضوح قابل مشاهده بوده، به انزجار می‌انجامد (Yahyaei & Refahi, 1995).

معاشرت و دوستی آزادانه دختر و پسر می‌تواند مشکلات و گرفتاری‌های چندی را برای آنان ایجاد کند و آنان را از مسیر عادی زندگی شان دور سازد. در این رهگذر دختران به مراتب بیش‌تر از پسران آسیب‌های روانی و اجتماعی و گاه جسمی و بهداشتی می‌بینند که بر زندگی شخصی، خانوادگی و سلامت جسمی آنان اثرات منفی بر جای می‌گذارد و گاه موجب از هم پاشیدگی زندگی آنان می‌شود (Gulzari, 2004).

برای مثال در سال ۲۰۰۶ حدود نود هزار طلاق در کشور به ثبت رسید. هم‌چنین، بعضی از ازدواج‌هایی که به ظاهر با هم زندگی می‌کنند و خبری و صحبتی هم از طلاق میانشان نیست، زندگی چندان سالم، موفق و باروری را ندارند. بعضی از آنها دچار نوعی طلاق عاطفی و ارتباطی نسبت به هم شده‌اند و فقط به ظاهر و با توجه به مصلحت‌هایی با هم زندگی می‌کنند. در ارتباط با جنس مخالف نیز لازم است این نکته را نوجوان دختر و پسر در نظر بگیرند که با وجود اطلاعات و شناخت‌هایی که آن‌ها در این زمینه به دست آورده‌اند، اما همچنان لازم است که شناخت خود را در این زمینه بیشتر نموده و به دانسته‌های موجود اکتفا نکنند (kaveh, 2009).

ذکر این مطالب ضروری است، زمانی که از ارتباط سخن به میان می‌آید، هر نوع تعامل و برخوردی مد نظر است و زمانی که سخن از منع روابط به میان می‌آید، منع رابطه سالم دانشجوی با همکلاسی، خریدار از فروشنده و نظیر این‌ها نیست. سخن از ارتباط‌هایی است که برقرار می‌شود، بدون آنکه شرع، وجدان و عقل ما به عنوان ناظر بر روابط ما قرار گیرند (Noorollah zadah, 2010). به نظر می‌رسد مسئله روابط دختر و پسر و گسترش روز افزون آن، به یک مسئله و تنگنای فردی، خانوادگی و اجتماعی تبدیل شده است. این پدیده با توجه به آسیب‌ها و پیامدهای ناگوار آن، نیاز به شناخت و بررسی عوامل ایجاد کننده، نگهدارنده و کنترل کننده‌ی آن دارد تا بتوان راهکارهایی جهت برخورد مناسب با آن به فرد، خانواده و جامعه ارائه داد (Mousavi, 2007).

پیشینه پژوهش

موسوی (Mousavi, 2007) در پژوهشی با عنوان بررسی انگیزه دختران جوان برای داشتن رابطه پیش از ازدواج نشان داد که بیش‌تر دختران درگیر در این روابط از آن رضایت کامل دارند. در نتیجه، به تبلیغ هر چه بیش‌تر آن در بین همسالان خود می‌پردازند. بنابراین به احتمال زیاد، در سال‌های آتی شاهد گسترش روز افزون آن در بین نوجوانان و جوانان خواهیم بود. عباسی شوزه ای (Shvazy Abbasi, 2006) در پژوهشی با عنوان بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی با نگرش دانشجویان نسبت به معاشرت و دوستی دختر و پسر پیش از ازدواج نشان داد که تنها ۲۳/۶٪ از دانشجویان دارای نگرش منفی به معاشرت و دوستی دختر و پسر پیش از ازدواج بوده‌اند. این در حالی است که حدود نیمی از دانشجویان ۵۰/۸ درصد دارای نگرش میانه و ۲۵/۶ درصد از آنها نگرش مثبتی به این گونه معاشرت‌ها داشته‌اند. تفکیک نتایج بر حسب جنسیت، حاکی از نگرش بسیار منفی‌تر دختران دانشجوی به نسبت نگرش پسران دانشجوی می‌باشد. در زمینه باورهای دینی، نتایج نشان دهنده میزان بالای اعتماد آن‌ها به اصول اعتقادی دین بوده است و دانشجویان به ارزش‌ها و هنجارهای دینی مربوط به معاشرت رابطه دختر و پسر پیش از ازدواج پایبند نبوده‌اند.

موسوی (Mousavi, 2005) در پژوهشی با عنوان بررسی تأثیر روابط پیش از ازدواج بر تعارضات زناشویی در دانشجویان که پیش از ازدواج رابطه داشته‌اند، نسبت به افرادی که رابطه نداشته‌اند، نشان داد که بین این دو گروه تفاوت معنی‌داری وجود دارد، اما کاهش همکاری زوجین در دانشجویانی که رابطه داشته‌اند، نسبت به افرادی که رابطه نداشته‌اند کمتر بوده و بین این دو گروه نیز تفاوت معناداری وجود دارد.

کوثری (Kosari, 2004) در پژوهشی با عنوان بررسی علل رابطه با جنس مخالف در دانش‌آموزان دختر دوره راهنمایی تحصیلی منطقه ۱۸ آموزش و پرورش شهر تهران و ارائه راه حل‌های مسئله نشان داد که دانش‌آموزان دختری که با جنس مخالف خود رابطه دارند، از توجه و محبت کم‌تری در خانواده برخوردارند. سخت‌گیری و تعصبات در خانواده‌هایی که فرزند دانش‌آموز آنها با جنس مخالف خود رابطه دارد، بیش‌تر است.

گوردنیو و همکاران (Giordano & etal, 2007) در پژوهشی با عنوان پیشرفت تحصیلی نوجوانان و ارتباط‌های عاشقانه به این نتیجه رسیدند که والدین و دوستان نزدیک نوجوان ملاک خوبی برای پیشرفت تحصیلی آنها می‌باشند، اما پژوهش‌های کم‌تری وجود دارد که نشان دهنده پیوند درگیری ارتباط‌های عاشقانه با پیشرفت تحصیلی در دوران نوجوانی باشد. در مطالعه در صاحبه با ۵۷۲ نفر نوجوان ۱۰ تا ۱۹ ساله به این نتیجه رسیدند که نمره‌های نوجوانان وابسته به شریک‌های عاطفی (جنسی) آنها می‌باشد.

رکتور و همکاران (Rector & etal, 2003) در پژوهشی با عنوان فعالیت جنسی نوجوانان، بیش‌ترین احتمال را برای افسردگی و خودکشی دارد، به این نتیجه رسیده‌اند که پسران و دخترانی که درگیر فعالیت‌های جنسی هستند، احساس شادی ندارند و از احساس افسردگی رنج می‌برند. نوجوانان دارای فعالیت‌های جنسی بیشتر، به سوی خودکشی کشیده می‌شوند.

زلینک و کانتنر (Zelnic & Kantner, 1980)؛ کاجر و پیترسون (Coger & Peterson, 1984) در پژوهش‌هایی با عنوان بررسی فعالیت‌های جنسی و آستنی در نوجوانان در پیش از ازدواج (۱۹-۱۰) ساله در بین شهرهای بزرگ به این نتیجه رسیدند که با ایجاد این گونه فعالیت‌ها پیامدهای منفی بر سلامت جسمی و روانی نوجوانان بویژه دختران تأثیر زیادی بر جای می‌گذارد. یکی از عوامل تأثیرگذار منفی در زندگی دختران جوان، به هم خوردن رابطه پیش از ازدواج آنان و ایجاد نگرش منفی نسبت به جنس مخالف، حس انتقام، افسردگی دختران بود.

راتر (Ratter, 1999) در پژوهشی با عنوان عوامل محافظت از کودکان در جلوگیری از رفتارهای خرساز نشان داد که رابطه صمیمی بین والدین و فرزند آگاهی نوجوان را افزایش و رفتار جنسی خرساز را در بین آنها کاهش می‌دهد.

سیلوا و راس (Silva & Ross, 2002) در پژوهشی با عنوان تأثیر ارتباط والدین با نوجوانان در ارتباط با آمیزش جنسی پیش از ازدواج به این نتیجه رسید که ایجاد رابطه خوب بین مادر و دختر همچون سپری در مقابل آغاز زودرس این نوع روابط در دختران نوجوان عمل می‌کند.

پرکینز و همکاران (Perkins & etal, 2002) در پژوهشی با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر سوء استفاده از دختران نوجوان در پیش از ازدواج که در مورد ۱۶۰۰ نوجوان ۱۴-۱۲ سال انجام شد

دریافتند که حمایت خانواده از نوجوانان با کاهش رفتارهای جنسی خطرناک به میزان ۷۳٪ همبستگی دارد. بر خلاف انتظار آنان هیچ‌گونه همبستگی بین فعالیت‌های خارج از مدرسه و رفتارهای جنسی خطرناک مشاهده نشد.

هاولی و دهان (Hawley & Dahan, 1996) ، لرنر و بنسون (Learner & Benson, 2003) در پژوهشی با عنوان فرآیند خانواده در آشکارسازی قابلیت‌های نوجوانان نشان دادند که خانواده‌هایی که بر آگاهی دادن به نوجوانان در هر زمینه تأکید می‌کنند و دلیل هر کاری را برای او توضیح می‌دهند یک عامل حفاظتی برای نوجوان بوده و او را در برابر خطرات اجتماعی در طول عمر واکسینه می‌کند.

مستین (Masten, 2001) ؛ لوتار و همکاران (Loutar & etal) در پژوهشی با عنوان فرآیند رشد نوجوانان نشان دادند که قوی بودن زمینه مذهبی نوجوانان در کاهش انحرافات جنسی مؤثر است. در هر حال فرد هر قدر هم که رشد یافته، بالنده و شکوفا باشد، هم چنان به حضور سازنده فردی از جنس مخالف در زندگی‌اش نیازمند است تا به رشد و تعالی مورد نیاز دست یابد. بنابراین قسمت عمده‌ای از رشد، پیشرفت و شکوفایی هر فردی وابسته به ارتباط و زندگی سالم با جنس مخالف خواهد بود.

باید عنوان نمود که پژوهش‌های انجام پذیرفته بیش‌تر به جنبه‌های پیامدی روابط پرداخته و کمتر عوامل پیدایش را مد نظر گرفته‌اند. این پژوهش با بررسی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری روابط دوستی بین دختر و پسر امید است بتواند نقطه‌آغازی برای پر کردن این خلاء باشد.

پرسش‌های پژوهش

- ۱) آیا عوامل فردی در شکل‌گیری رابطه بین دختر و پسر تأثیر گذار است؟
- ۲) آیا عوامل خانوادگی در شکل‌گیری رابطه بین دختر و پسر تأثیر گذار است؟
- ۳) آیا عوامل اجتماعی در شکل‌گیری رابطه بین دختر و پسر تأثیر گذار است؟
- ۴) کدامیک از عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی بر شکل‌گیری رابطه بین دختران و پسران موثرتر است؟
- ۵) آیا خصوصیات جمعیت شناختی (جنسیت، وضعیت اشتغال، وضعیت تاهل) در شکل‌گیری رابطه دوستی بین دختر و پسر تأثیر گذار است؟

روش پژوهش

این پژوهش از نوع زمینه یابی (توصیفی) می باشد. جامعه آماری را کل دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت (۲۹۶۰ نفر) تشکیل می دهد که با روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای و با توجه به تناسب جمعیت و بر اساس جدول مورگان ۲۱۹ نفر (۷۰ پسر و ۱۴۹ دختر) به عنوان حجم نمونه انتخاب گردید.

ابزار پژوهش

در ابتدا با توجه به اینکه پرسشنامه ای برای ارزیابی عوامل موثر بر شکل گیری رابطه دوستی بین دختران و پسران وجود نداشت به ساخت پرسشنامه اقدام گردید. ابتدا از راه مطالعه ادبیات و پیشینه پژوهش های انجام شده داخلی و خارجی، عوامل موثر بر شکل گیری رابطه دوستی بین دختران و پسران فهرست شد و بر اساس تلفیق عوامل فهرست شده پرسشنامه جامعی تدوین گردید که مشتمل بر ۵۴ پرسش بود که عوامل موثر را در سه عامل فردی، اجتماعی و خانوادگی می سنجید. پرسشنامه تهیه شده ابتدا به تعدادی از متخصصین در زمینه روان شناسی و مشاوره داده شد و بدین وسیله روایی محتوایی آن مورد تأیید قرار گرفت و سپس بر روی ۸۶ نفر از دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی اجرا شد و با استفاده از روش های روان سنجی کلاسیک و تحلیل عاملی با روش مولفه اصلی (PC) روایی و اعتبار آن محاسبه گردید. با توجه به چند ارزشی بودن پاسخ ها در پرسشنامه با استفاده از فرمول آلفای کرانباخ، اعتبار کل آزمون (۰/۹۲ = α) و اعتبار سه عامل فردی (۰/۷۴ = α) اجتماعی (۰/۸۰ = α) و خانوادگی (۰/۷۲ = α) محاسبه گردید.

با استفاده از محاسبه همبستگی هر سوال با کل آزمون و همچنین، هر سوال با سوال دیگر، سوالات دارای همبستگی کمتر از ۰/۵۰ حذف گردید در مجموع ۲۴ پرسش از کل آزمون در مولفه های گوناگون حذف گردید و در پایان ۳۰ پرسش باقی ماند، دوباره همبستگی هر پرسش با سوالات دیگر و همچنین کل پرسشنامه محاسبه و با استفاده از روش تحلیل عاملی، تعیین گردید که پرسشنامه قادر به تبیین ۴۶/۹۸٪ واریانس کل می باشد و در واقع همان چیزی را می سنجد که پرسشنامه بدان منظور تهیه گردیده است. که نتیجه تحلیل عوامل برای ساخت پرسشنامه در جدول ۱ نمایش داده شده است.

جدول ۱- خلاصه تحلیل عاملی پرسشنامه بررسی عوامل موثر بر شکل‌گیری رابطه دوستی پیش از ازدواج بین دختران و پسران

پرسش	عوامل		
	اجتماعی	خانوادگی	فردی
۱	۰/۵۶۷	-	-
۲	۰/۵۱۵	-	-
۳	۰/۶۱۱	-	-
۴	۰/۶۱۰	-	-
۵	۰/۵۲۱	-	-
۶	۰/۷۳۷	-	-
۷	-	۰/۶۰۵	-
۸	-	۰/۵۵۶	-
۹	-	۰/۵۲۲	-
۱۰	-	۰/۶۷۱	-
۱۱	-	۰/۶۲۷	-
۱۲	-	۰/۵۱۹	-
۱۳	-	۰/۶۶۸	-
۱۴	-	۰/۵۰۸	-
۱۵	-	۰/۶۱۵	-
۱۶	-	۰/۵۹۳	-
۱۷	-	۰/۶۳۶	-
۱۸	-	۰/۶۶۲	-
۱۹	-	۰/۵۷۰	-
۲۰	-	-	۰/۵۱۵
۲۱	-	-	۰/۶۸۵
۲۲	-	-	۰/۵۸۵
۲۳	-	-	۰/۶۰۷
۲۴	-	-	۰/۵۲۰
۲۵	-	-	۰/۵۰۰
۲۶	-	-	۰/۷۰۰
۲۷	-	-	۰/۷۵۶
۲۸	-	-	۰/۵۸۰
۲۹	-	-	۰/۵۹۵
۳۰	-	-	۰/۷۰۹

یافته های پژوهش

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع آوری شده در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی از نرم افزار SPSS استفاده شد.

پرسش اول، دوم و سوم پژوهش: آیا عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی در شکل گیری رابطه دوستی پیش از ازدواج بین دختر و پسر تاثیر گذار است؟
در ابتدا میانگین نمره های پاسخگویان در سه عامل فردی، خانوادگی و اجتماعی محاسبه گردید که در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲- میانگین و انحراف استاندارد متغیر های پیوسته به تفکیک جنسیت

متغیر	مرد		زن		کل	
	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد
عوامل اجتماعی	۲/۲۵	۰/۵۶	۲/۳۲	۰/۵۴	۲/۳۰	۰/۵۵
عوامل خانوادگی	۲/۶۳	۰/۱۶	۲/۷۰	۰/۵۶	۲/۶۷	۰/۵۷
عوامل فردی	۲/۷۶	۰/۵۱	۲/۷۸	۰/۵۲	۲/۷۷	۰/۵۱

همان گونه که جدول بالا نشان می دهد با توجه به میانگین و انحراف معیار عوامل فردی، عوامل خانوادگی، عوامل اجتماعی دانشجویان شرکت کننده در این پژوهش هر یک از عوامل فردی، با میانگین ۲/۷۷ و انحراف معیار ۰/۵۱ و عوامل خانوادگی، با میانگین ۲/۶۷ و انحراف معیار ۰/۵۷ و عوامل اجتماعی، با میانگین ۲/۳۰ و انحراف معیار ۰/۵۵ در شکل گیری رابطه دوستی بین دختر و پسر موثر می باشند. اگر به گونه دقیق تر به این جدول بنگریم، می دانیم که کمترین انحراف از میانگین جامعه مربوط به مردان در متغیر عوامل فردی و بیشترین انحراف از میانگین جامعه مربوط به مردان در متغیر عوامل خانوادگی است.

پرسش چهارم پژوهش: کدامیک از عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی بر شکل گیری رابطه بین دختران و پسران موثرتر است؟

با توجه به اینکه میانگین نمره ها در سه عامل فردی، خانوادگی و اجتماعی محاسبه شده است با استفاده از روش آماری اندازه گیری مکرر به پرسش چهارم پژوهش پاسخ داده شد. نتایج در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳- آزمون اندازه‌گیری مکرر بین عوامل سه گانه

منابع واریانس	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معنا داری α
عوامل سه گانه	۲۷/۷۴	۲	۱۴/۳۳	۸۹/۵۶	.۰۰۰۱
خطا	۶۷/۵۳	۴۲۱/۸۷	۰/۱۶۰		

همان‌گونه که از نتایج موجود در جدول بالا بر می‌آید، حداقل بین دو میانگین از نمره‌های عوامل موثر بر شکل‌گیری رابطه دوستی پیش از ازدواج تفاوت معنی داری وجود دارد. بمنظور بررسی این مطلب که تفاوت بین کدام میانگین‌های عوامل موثر، معنی دار است، از آزمون تعقیبی بنفرونی استفاده شد. نتایج در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴- آزمون تعقیبی بنفرونی بررسی تفاوت میانگین در بین سه عامل

عوامل (مولفه‌ها)	عوامل اجتماعی	عوامل خانوادگی	عوامل فردی
عوامل اجتماعی	۰		
عوامل خانوادگی	*-۳۷۸	۰	
عوامل فردی	*-۴۷۷	*-۰/۹۹	۰

$$\alpha = ۰/۰۵$$

نتایج موجود در جدول بالا حاکی از آن است که بین میانگین عوامل اجتماعی با عوامل خانوادگی و فردی تفاوت معناداری وجود دارد و با توجه به میانگین سه عامل، میانگین عوامل اجتماعی از میانگین عوامل فردی و خانوادگی کمتر است و بین میانگین عوامل خانوادگی با عوامل فردی تفاوت معناداری وجود دارد و با توجه به میانگین سه عامل، میانگین عوامل خانوادگی از میانگین عوامل فردی کمتر است. پس می‌توان نتیجه گرفت که عوامل فردی با بالاترین میانگین بیش‌ترین تاثیر گذاری و عوامل اجتماعی با کمترین میانگین کمترین تاثیرگذاری را در بین عوامل دارد.

پرسش پنجم پژوهش: آیا خصوصیات جمعیت شناختی (جنسیت، وضعیت اشتغال، وضعیت تاهل) در شکل‌گیری رابطه دوستی پیش از ازدواج بین دختر و پسر تاثیر گذار است؟ برای سنجش نقش خصوصیات جمعیت شناختی بر شکل‌گیری رابطه دوستی پیش از ازدواج بین دختران و پسران، با استفاده از روش آماری آزمون t ، بررسی انجام شد و نتایج در جدول ۵ نمایش داده شده است.

جدول ۵- بررسی تفاوت میانگین ها در مورد نگرش دانشجویان از نظر خصوصیات جمعیت شناختی

متغیر	عوامل جمعیت شناختی	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	T	درجه آزادی	سطح معناداری
عوامل اجتماعی	جنسیت	مرد	۷۰	۱۵/۷۸	-۱/۸۳۷	۲۱۷	.۴۰۳
		زن	۱۴۹	۱۶/۲۵			
	وضعیت اشتغال	غیر شاغل	۱۹۵	۱۵/۹۴	-۱/۷۱	۲۱۷	.۰۸۸
		شاغل	۲۴	۱۷/۳۷			
	وضعیت تاهل	مجرد	۱۵۴	۱۶/۰۶	-۲/۳۶	۲۱۷	.۸۱۴
		متاهل	۶۵	۱۶/۲۰			
عوامل خانوادگی	جنسیت	مرد	۷۰	۳۴/۲۱	-۱/۸۲۸	۲۱۷	.۴۰۸
		زن	۱۴۹	۳۵/۱۱			
	وضعیت اشتغال	غیر شاغل	۱۹۵	۳۴/۷۷	-۲/۶۴	۲۱۷	.۰۷۹۲
		شاغل	۲۴	۳۵/۲۰			
	وضعیت تاهل	مجرد	۱۵۴	۳۴/۹۰	.۲۳۱	۲۱۷	.۸۱۸
		متاهل	۶۵	۳۴/۶۴			
عوامل فردی	جنسیت	مرد	۷۰	۳۰/۳۸	-۲/۹۶	۲۱۷	.۷۶۸
		زن	۱۴۹	۳۰/۶۳			
	وضعیت اشتغال	غیر شاغل	۱۹۵	۳۰/۸۰	۱/۸۴	۲۱۷	.۰۶۷
		شاغل	۲۴	۲۸/۵۴			
	وضعیت تاهل	مجرد	۱۵۴	۳۱/۲۰	۲/۶۵	۲۱۷	.۰۰۹
		متاهل	۶۵	۲۹			

* معنی داری تفاوت ها در سطح .۰۵

با توجه به جدول بالا در بررسی تفاوت میانگین ها در مورد نگرش دانشجویان از نظر جنسیت و وضعیت اشتغال و مشاهده سطوح معنا داری که در تمامی موارد بیش تر از سطح قابل قبول (۰/۰۵).

است می‌توان نتیجه گرفت که مقدار t در سه سطح متغیر، عامل فردی، خانوادگی و اجتماعی هم از نظر جنسیت و هم از نظر وضعیت اشتغال معنادار نشده است. لذا، میانگین نمرات زنان و مردان و دانشجویان شاغل و غیرشاغل در عوامل اجتماعی، خانوادگی و فردی تفاوت معناداری نداشته است. پس بطور کلی می‌توان گفت که در شکل‌گیری رابطه دوستی بین دختر و پسر تفاوت‌چندانی در نگرش دانشجویان مرد و زن و دانشجویان شاغل و غیرشاغل وجود ندارد. و همچنین، با توجه به جدول بالا در بررسی مقایسه بین نگرش دانشجویان از نظر وضعیت تاهل و مشاهده سطوح معناداری می‌توان نتیجه گرفت که مقدار t در متغیر اجتماعی و خانوادگی تفاوت معناداری نداشته است. ولی مقدار t در متغیر فردی با توجه به سطح معنادار (۰/۰۰۹) معنادار شده است. پس می‌توان بیان داشت که بین افراد متاهل و مجرد از لحاظ متغیر اجتماعی و خانوادگی نظر متفاوتی مشاهده نشد، ولی در متغیر فردی نظر آنها متفاوت بوده است و با توجه به بالاتر بودن میانگین نمره‌ها در افراد مجرد می‌توان نتیجه گرفت که افراد مجرد عوامل فردی را مهم‌تر دانسته‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

آیا عوامل فردی در شکل‌گیری رابطه بین دختر و پسر تاثیر گذار است؟
با توجه به میانگین و انحراف استاندارد نمرات دانشجویان در عوامل فردی می‌توان نتیجه گرفت که عوامل فردی در روابط دوستی پیش از ازدواج بین دختران و پسران تاثیر بسزایی دارد. این نتیجه با یافته‌های موسوی (Mousavi, 2007) که مطرح می‌کند اکثر دختران برای سرگرمی و کنجکاوی وارد این رابطه می‌شوند، همخوانی دارد.

آیا عوامل خانوادگی در شکل‌گیری رابطه بین دختر و پسر تاثیر گذار است؟
با توجه به میانگین و انحراف استاندارد نمرات دانشجویان در عوامل خانوادگی می‌توان نتیجه گرفت که عوامل خانوادگی در روابط دوستی پیش از ازدواج بین دختران و پسران تاثیر بسزایی دارد.

این نتیجه با یافته‌های کوثری (Kosari, 2004) که مطرح می‌کند علل رابطه با جنس مخالف در دانش‌آموزان دوره راهنمایی این است که آنها از توجه و محبت کمتری در خانواده برخوردارند و دخترانی که وارد رابطه با جنس مخالف می‌شوند از روابط صمیمی و عاطفی کمتری با مادر برخوردارند و با نتایج راتر (Ratter, 1999) و سیلوا و راس (Silva & Ross, 2002) که مطرح می‌کنند رابطه صمیمی فرد با والدین باعث کاهش رفتارهای جنسی خطر ساز می‌شود و پرکینز و همکاران (Perkins & etal, 2002) که مطرح می‌کنند حمایت خانواده از نوجوانان با کاهش رفتارهای جنسی خطر ساز به میزان ۷۳٪ همبستگی دارد، همسو است.

آیا عوامل اجتماعی در شکل گیری رابطه بین دختر و پسر تاثیر گذار است؟
با توجه به میانگین و انحراف استاندارد نمره های دانشجویان در عوامل اجتماعی می توان نتیجه گرفت که عوامل اجتماعی در روابط دوستی پیش از ازدواج بین دختران و پسران تاثیر بسزایی دارد.

این نتیجه با یافته های هاولی و دهان (Hawley & Dahan, 1996)، لرنر و بنسون (Learner & Benson, 2003) که مطرح می کنند خانواده هایی که بر آگاهی دادن به نوجوانان در هر زمینه تأکید می کنند و دلیل هر کاری را برای او توضیح می دهند یک عامل حفاظتی برای نوجوان بوده و او را در برابر خطرات اجتماعی در طول عمر واکسینه می کند، همسو است.
کدامیک از عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی بر شکل گیری رابطه بین دختران و پسران موثرتر است؟

با توجه به آزمون اندازه گیری مکرر برای تفاوت بین میانگین ها و آزمون تعقیبی بنفرونی برای اینکه تفاوت بین میانگین ها در کدام عوامل است می توان نتیجه گرفت که عوامل فردی به عنوان موثرترین عوامل در شکل گیری رابطه دوستی بین دختر و پسر شناخته شد.

در تبیین این یافته که عوامل فردی به عنوان عاملی که از تاثیرگذاری بیشتری در شکل گیری رابطه دوستی بین دختر و پسر برخوردار است می توان چنین گفت که هر نوجوان و جوان با توجه به روند رشد زیستی، شناختی و روانی باید به نیازهایی که برایش به وجود می آید پاسخگو باشد، و در میان همسالان از جایگاه ممتازی برخوردار باشد. اگر نوجوان در خانواده از محبت و توجه کافی برخوردار نشود و روابط صمیمی با والدین و به خصوص مادر خود نداشته باشد و در اجتماع هم نتواند فرد تاثیر گذاری باشد در وجود خود احساس نیاز شدید خواهد کرد، از خانواده و اجتماع دوری خواهد گزید، یا اینکه افسرده خواهد شد یا اینکه به دنبال یک حمایت کننده خواهد رفت که توجه و محبت به خود را جبران کند. از نگاه دیگر می توان اینگونه استدلال نمود که نوجوان در این سنین از فشار خواسته های نفسانی و شهوانی خود در امان نیست، اگر اعتقادات فرد کم رنگ باشد و توجه و محبت از طرف خانواده و اجتماع به او کم تر ابراز شود امکان آن می رود که فرد در منجلا ب روابط خطرناک دوستی های بدون حد و مرز قرار گیرد و ناآگاهانه آن را دنبال نماید و ممکن است فرد به علت کنجکاوی و کسب شناخت بیش تر نسبت به جنس مخالف وارد این گونه روابط شود.

آیا خصوصیات جمعیت شناختی (جنسیت، وضعیت اشتغال، وضعیت تاهل) در شکل گیری رابطه دوستی بین دختر و پسر تاثیر گذار است؟

با توجه به اینکه فقط در عوامل فردی، نگرش افراد مجرد و متاهل نسبت به دوستی پیش از ازدواج معنادار شده است می توان گفت که دیگر خصوصیات جمعیت شناختی تاثیر چندانی در شکل گیری رابطه دوستی بین دختر و پسر نداشته اند.

در خصوص تبیین نگرش افراد مجرد و متاهل نسبت به دوستی پیش از ازدواج می توان گفت با توجه به اینکه افراد مجرد هنوز وارد زندگی خانوادگی و ازدواج نشده اند، و کمتر با مشکلات و مسایل خانوادگی برخورد داشته اند همین امر باعث می شود درک کاملی از عوامل خانوادگی نداشته باشند و بیش تر به عوامل فردی و شخصی توجه نمایند و از دیدگاه فردگرایانه خود مسایل را بررسی کنند لذا، عوامل فردی را بیشتر بر شکل گیری رابطه دوستی موثر می دانند و از طرف دیگر چون افراد متاهل با مسایل و مشکلات خانوادگی بیشتر درگیر هستند و از تجربه بیش تری در این مورد برخوردارند لذا، عوامل خانوادگی و اجتماعی را بیش تر مورد توجه قرار می دهند.

در نهایت می توان گفت که شکل گیری روابط بین دو جنس نمی تواند ممنوع شود، اما با تلاش و آگاهی دادن به روز به نوجوانان و جوانان در رده های مختلف سنی و انجام پژوهش های بیشتر در بین آنها می توان روابط سالم و زنده ای را ترویج داد تا نوجوانان و جوانان در کنار آن بتوانند به شناخت بیشتر جنس مخالف نایل آیند. حال با توجه به اهمیت موضوع روابط بین دختران و پسران در این سنین تاثیر بسزایی در تمام شئون زندگی شخصی، خانوادگی و اجتماعی فردای آن فرد می گذارد و فرد را در برخورد با مسائل زندگی، اگر روابط در سطح قابل قبول با توجه به فرهنگ هر جامعه باشد موفق، و اگر روابط در سطحی صورت پذیرد که مورد قبول فرهنگ جامعه نباشد، با مشکلاتی همراه می شود که گاهی مواقع جبران نا پذیر می باشد. باید عنوان نمود که نباید یک یا چند عامل را به عنوان عامل تاثیر گذار بر روابط دوستی پیش از ازدواج بین دختر و پسر در نظر گرفت بلکه در یک موضوع یا رخداد عوامل مختلفی دست در دست هم می دهند تا آن رخداد به وقوع بپیوندد.

References

- 1-Ahmadi, A.A. (1995). Education Analysis of Boys and Girls relationship in Iran. Tehran: Iran's Parents Trainers Assaeation.[Persian]
- 2- Ahmadi, A.A. (199۲). Boys and Girls friendships, Journal of Education, Ministry of Education to raise the monthly magazine, number nine, Kayhan Institute. [Persian]
- 3- Coger, J.J. & Peterson, A.C. (1984). Adolescence and youth: Psychological development in a changing word (3rded). New York: Harper & Row.
- 4- Giordano, Peggy C. Phelps , Kenyatta D. Manning , Wendy D. Longmore , Monica A. (2007). Adolescent Academic achievement and romantic relationships. Sicince Direct. Avaiable online 24 July 2007. www. Heritage.Org.

- 5- Gulzari, M. (2004). Friendship Relationships with the opposite sex in adolescents and its relationship to family characteristics, the first Iranian congress on family pathology. Tehran [Persian]
- 6- Hawley, D & Dehaan. L. (1996). Toward a definition of family resilience, Family Process Journal, 35.
- 7- Huoraei, M. (2009). Pre marital Relationships, Tehran: deklamagan. [Persian]
- 8- Jokar, B. (2004). Faculty of Science and Engineering, Shiraz University Students` attitude to boys & girls, in proceedings of national seminar on student mental health. Tehran: Shiraz University. [Persian]
- 9- Javedani, N. (2007). Assessment connection between boy and girls. Tehran: ketabdarmani. [Persian]
- 10- kaveh, S. (2009). Relationship between Boys and Girls, Tehran: sokhan publications. [Persian]
- 11- kosari, M. (1995). Causes the opposite sex with girls students in secondary school education, school district 18 in Tehran and offer solutions to the problem, Thesis Guidance and counseling advice, Allameh Tabatabai University. [Persian]
- 12- Learner, R & Benson, L. (2003). Developmental assets abdasset- building communities, New York: Kluwer.
- 13- Luthar, S.Cieehetti, S & Becker, B. (2000). The Construct of Resilience, child development Joucnal, 71.
- 14- Masten, A. (2001). Resilience process in development. American psychology, 56.
- 15- Mousavi, A. (2007). Pre marital counseling, Tehran: mehr kavyeaan. [Persian]
- 16- Mousavi, A. (2005). The Effect of pre- marital relationships, married students at public universities in tehran, counseling degree masters thesis, Tehran tarbiat moalem University. [persian]
- 17- Movahed, M. & Shvazy Abbasi, M. (2006). Relationship between socialization and traditional values and modern attitudes to girls in the field of personal relationship between be for marriage, the letter-scientific research studies, women, VOL 4, N 1,spring 2006, center for women- Al-zahra University. [Persian]
- 18- National Youth Organization. (2010) Evaluation of common boy and gils friends of parents, Tehran:outhor [Persian]
- 19- Noorollah zadah, A. (2010). Underlying factors in boy and gils relationships, Tehran:(?) [persian]
- 20- Parkins, D. Luter, T & Jank, W. (2002). Protective Factors that decrease the likelihood of puring for physically abused females. Journal of Adolescent Research, 17, 377-400.

- 21- Rector, Robert E. Johnson, PH, D, Kirk A.Noyes , Lauren R. (2003). Sexually Active teenagers are more likely to be depressed and to attempt suicide. 3 June 2003.
- 22- Rutter, M. (1999). Protective Factors to children. Primary Prevention of Psychopathology, Vol 3, University of New England.
- 23- Silva, m & Ross, I. (2002). Association of perceived parental attitudes towards premarital sex with initiation of sexual intercourse in adolescence. Psychology Report, dec; 91(3 pt 1): 781- 4.
- 24- Sharafi, M. (2010). Youth and identity crisis, Tehran: Soroush. [persian]
- 25- Tehrani, M. & Tehrani, z. (2006). Review of mental health in the relationship with the opposite sex with girl students in Tehran, proceedings of the fourth national conference on student mental health: (P.252 to 255).shiraz: shiraz university. [persian]
- 26- Yahyaei, SH. & Refahi, ZH. (1995). Relationship between self-concept of young boys and girls ages 15-19 years old students in tehran with the opposite sex. Clinical psychology B.A. thesis of AL-Zahra University in Tehran. [persian]
- 27- Zelnik, M. & Kantner, J.F. (1980). Sexual Activity, contraceptive use, and pregnancy among metropolitan- area teenager: 1971- 1979. Family Planning Perspectives, 12, 230-237.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی